

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

2021-2022

FilmoTeca
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

CICLE CINEMA, MEMÒRIA, PAU I DRETS HUMANS

DIA INTERNACIONAL DEL DRET A LA VERITAT EN RELACIÓ A VIOLACIONS GREUS DELS DRETS HUMANS I DE LA DIGNITAT DE LES VÍCTIMES

Material didàctic de la sessió

Recomanada per a 3r i 4t d'ESO, Batxillerat i Cicles Formatius

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament
d'Educació

Filmoteca per a les escoles està adreçat a centres educatius i té l'objectiu de fomentar l'interès d'infants i joves pel cinema, així com de formar els espectadors i espectadores del futur, tot posant en valor el nostre patrimoni cinematogràfic.

El cicle Cinema, memòria, pau i drets humans inclou projeccions i activitats pedagògiques associades als àmbits de memòria democràtica, pau i drets humans, i vinculades a un dia internacional relacionat amb aquestes temàtiques.

Aquest cicle està organitzat pels Serveis Educatius de la Filmoteca de Catalunya, el Departament d'Educació, la Direcció General de Memòria Democràtica i l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

Índex

5	Fitxes tècniques i sinopsis
6	Què treballem? Entitat convidada
7	Competències curriculars relacionades
8	Memòria democràtica i drets humans
10	Testimoni i cinema
12	Història i cinema de ficció
14	Proposta d'activitats
18	Documentació relacionada
19	Glossari

Fitxes tècniques i sinopsis

***El silencio de otros* (fragment)**

Almudena Carracedo, Robert Bahar.
Espanya, 2018.

Retrat documental de la lluita silenciada de les víctimes del llarg règim del General Franco al nostre país, que encara avui busquen justícia. Organitzades en la denominada “querella argentina”, confronten el “pacto del Olvido” sobre els crims i les violències que van patir, en un país encara dividit després de quatre dècades de democràcia.

Animalització

Zoraida Roselló.
Espanya, 2015.

Una inspirada reflexió sobre la identitat i la llibertat en temps de retòriques franquistes. De la mà d’una esplèndida i original banda sonora i d’un muntatge d’imatges/testimoni, la realit-

zadora articula un relat visual construït com a espai de reflexió, una reflexió que promou nous escenaris mentals sobre el passat i la memòria. Exercici de producció de sentit, confrontació, reformulació i paral·lelisme entre iconografies tan diverses com la d’un ramat de bens i la visita del dictador Franco a Tortosa.

Más muertas Vivas que nunca

Marta De Gonzalo, Publio Pérez Prieto.
Espanya, 2002.

Una dona jove morta ens parla a cau d’orella. Després de participar en les col·lectivititzacions de terres a Extremadura i Andalusia, fou una de les 4.000 persones afusellades a la Plaça de Toros de Badajoz a partir del 14 d’agost de 1936, dia de la presa de la ciutat per les tropes franquistes durant la Guerra Civil. Ella parla des de la mort, a l’espera del que les persones vives puguin fer-ne de les seves societats.

Què treballem?

- Memòria democràtica i drets humans
- Testimoni i cinema
- Història i cinema de ficció

Entitat convidada

Direcció General de Memòria Democràtica

Organisme encarregat de proposar les polítiques públiques de recuperació i foment del patrimoni democràtic i de la memòria democràtica. Això es tradueix, entre d'altres, en vetllar pel reconeixement i la gestió de les indemnitzacions a les persones que van patir privacions de llibertat per motius d'intencionalitat política. També impulsa i coordina actuacions en matèria de persones desaparegudes i fosses comunes de la Guerra Civil i la dictadura franquista.

Material didàctic elaborat per:

Competències bàsiques relacionades

Competències bàsiques de l'àmbit social

- Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica.
- Analitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat.
- Valorar les expressions culturals pròpies, per afavorir la construcció de la identitat personal dins d'un món global i divers.
- Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític.
- Participar activament i de manera compromesa en projectes per exercir drets, deures i responsabilitats propis d'una societat democràtica.
- Pronunciar-se i comprometre's en la defensa de la justícia, la llibertat i la igualtat entre homes i dones.

Competències bàsiques de l'àmbit de cultura i valors

- Actuar amb autonomia en la presa de decisions i ser responsable dels propis actes.
- Assumir actituds ètiques derivades de la Declaració Universal dels Drets Humans.
- Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi.

- Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences.
- Aplicar el diàleg i exercitar totes les habilitats que comporta, especialment per a la solució de conflictes interpersonals i per propiciar la cultura de la pau.

Competències bàsiques de l'àmbit artístic

- Utilitzar estratègicament els elements dels llenguatges visual, musical i corporal per
- analitzar les produccions artístiques.
- Mostrar hàbits de percepció reflexiva i oberta de la realitat sonora i visual de l'entorn natural i cultural.
- Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i
- funcions.

Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic

- Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls.
- Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i
- d'escolta.

Memòria democràtica i drets humans

Maria, una de les moltes protagonistes entrevistades a *El Silencio de Otros* (Almudena Carracedo, Robert Bahar, 2018), espera que la justícia tregui la seva mare d'una fossa comuna.

Espanya, suspesa en Drets Humans

Les víctimes dels conflictes tenen dret a conèixer la veritat i els Estats tenen l'obligació d'establir-la. Aquesta és la conclusió de l'informe realitzat pel comissionat pels Drets Humans del Consell d'Europa, centrat en el panorama espanyol. A Espanya, l'Estat no està complint amb les seves obligacions. El resultat de l'extens estudi mostra com el nostre país falta als seus deures amb les persones desaparegudes forçades durant la Guerra Civil (1936 - 1939) i la postguerra (1939 - 1975). Segons l'estudi, els errors durant la Transició Democràtica són múltiples i sovint difícils de desgranar uns dels altres (tots atenyen als drets humans), però es poden dividir en tres grans blocs: avui dia no existeix una xifra oficial de víctimes del Franquisme, l'aplicació de la Llei de Memòria Històrica¹ és escassa i l'Estat relega la reparació "a la sola iniciativa de les famílies".

Carlos Slepoy, advocat precursor de la denominada Querella Argentina que busca investigar els crims de la dictadura franquista al

país llatino-americà, és un dels que acompanya la iniciativa de les famílies que en foren víctimes. És una lluita recollida al documental de *El Silencio de Otros* (2018), d'Almudena Carracedo i Roberto Bahar. Aquesta investigació s'obrí el 2010 en aplicació del principi de jurisdicció universal i és la única oberta en tot el món per les greus violacions de drets humans durant el període mencionat. La justícia nacional, que no només no se n'ha ocupat sinó que ho ha impedit, s'escuda en dues eines: l'aplicació de la Llei d'Amnistia preconstitucional (1977) i la teòrica prescripció dels delictes, al no entendre'ls com a crims contra la humanitat. Per a Slepoy, la reparació de les víctimes és èticament inqüestionable i urgent. En les seves paraules, «en España se produjo un genocidio, una persecución planificada contra un enorme sector de la sociedad». S'explica així que al suspens espanyol del Consell d'Europa en Drets Humans, s'hi sumin organismes com l'ONU o Amnistia Internacional, que reafirmen la idea equívoca i generalitzada d'entendre la Guerra Civil com un conflicte entre dues Espanyes.

Material didàctic elaborat per:

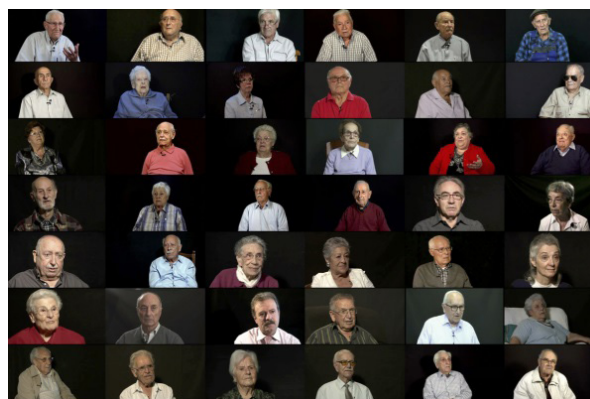
Les recomanacions bàsiques de l'informe del Consell d'Europa per emmenar la situació a Espanya passen per restablir la dignitat de les víctimes. Un procés complex que implica assegurar els següents passos: reparació a les víctimes i les famílies; eradicació de la impunitat; realització d'investigacions eficaces; millora dels processos d'exhumació i d'identificació; enfortiment de la legislació internacional; aplicació de la legislació internacional; activació de les iniciatives que persegueixen "la veritat"; assegurança de l'accés efectiu a la informació i als arxius i capacitat del funcionari públic per a aquestes tasques.

La memòria, patrimoni col·lectiu i democràtic

L'estratègia narrativa a *El Silencio de Otros* (Almudena Carracedo, Roberto Bahar, 2018) consisteix a recuperar la història a través del seguiment de personatges víctimes directes o indirectes de la Guerra Civil o de la dictadura franquista. Al documental, es col·loquen davant la càmera per fer-la participar del seu procés de restauració de la justícia. Una pràctica comuna a l'hora de rastrejar la memòria històrica: recollir els testimonis que l'han viscuda de primera mà amb voluntat sensibilitzadora, perquè no es perdin les seves històries. Són part d'un gruix de testimonis que, a l'estat espanyol, han anat per davant dels marcs sociopolítics, ja que no és fins al 2002, quaranta anys després de la mort del dictador, que al Congrés dels Diputats es condemnà unànimement la repressió del Franquisme.

A Catalunya, l'article 54 de Memòria Històrica de l'Estatut d'Autonomia i l'aprovació del Memorial Democràtic vetllen per a què la Generalitat i les institucions assegurin el coneixe-

ment i manteniment de la memòria històrica com a patrimoni col·lectiu català. En aquest marc, sorgí el Banc Audiovisual de Testimonis del Memorial Democràtic. És l'arxiu d'Història oral més gran de l'Estat Espanyol i dels més importants d'Europa, i recull entrevistes sobre temàtiques diverses en relació al període de referència d'aquesta institució (1931 - 1980). Entre les entrevistes hi ha memòries polítiques, històries de vida, vivències personals i familiars sobre la Segona República, la Guerra Civil, la dictadura franquista, l'exili, la lluita per les llibertats democràtiques o la Transició espanyola. L'accés en línia permet fer recerques per llocs, persones, temes o períodes i el format de la recerca és múltiple: vídeos amb testimonis, rutes, documents, etc.,. Tot de recursos per convertir el Banc en espai de referència transversal i que permeti a la ciutadania exercir els seus drets i deures democràtics en matèria de memòria històrica.

El Banc Audiovisual de Testimonis va presentar-se públicament el 19 de juny de 2015.

1. La Llei de Memòria Històrica també es coneix com la "Ley por la que se reconocen y amplían derechos y se establecen medidas en favor de quienes padecieron persecución o violencia durante la Guerra Civil y la Dictadura", aprovada l'octubre de 2007.

Testimoni i cinema

L'arxiu de Goirubú que filma i munta Paz Encina a *Ejercicios de memoria* (2016) desafia la construcció biogràfica de la víctima.

La pràctica memorística

El recull del relat de la memòria oral fa que aquesta esdevingui un document més. I si bé és cert que la memòria és subjectiva i vulnerable, fàcil de tergiversar i pot ser que estigui exagerada, com diuen els documentalistes Montse Armengou i Ricard Belis, la seva inexactitud no invalida el relat. Això s'explica perquè "la seva missió no és establir una veritat asèptica ni pressuposar que el document-paper és més verídica que el document-veu". La memòria dota així de sentit als esdeveniments del passat: en forma de veu, d'imatges i també de documents, que creen un arxiu. La particularitat de l'arxiu, compartida amb la de cert dispositiu cinematogràfic, és la d'enllaçar amb el futur: permeten el reconeixement d'un passat que pot ser dolorós de recordar i que és impossible d'oblidar. Arxiu i cinema poden ser concebuts com a pràctiques memorístiques, creadors de l'*altre* relat o del no oficial.

L'obra de la cineasta paraguaiana Paz Encina sempre ha mostrat interès per la imbricació de l'audiovisual i l'arxiu en relació amb la dictadura del Paraguai (1954 – 1989), la més llarga de l'Amèrica Llatina. És una qüestió que Encina ha explorat en videoinstal·lacions (*Notas de memoria*, 2012), curtsmetratges (el tríptic *Tristezas de la lucha*, 2014) i llargmetratges (*Ejercicios de memoria*, 2016). Aquesta darrera proposa la creació d'un arxiu d'Agustín Goirubú, líder opositor de la dictadura que fou segrestat i encara avui desaparegut, vers l'arxiu policial existent denominat Archivo del Terror. La hibridació entre la ficció i el documental a través de resseguir la petja de Goirubú permet ampliar el concepte de testimoni, que ja no hi ha un bust parlant davant la càmera (la idea clàssica del testimoni), encara que el film compleix amb la funció idèntica de restauració de la dignitat de les víctimes de les dictadures. Per mostrar el buit emocional que

Material didàctic elaborat per:

deixà l'activista al seu voltant, Encina utilitza escenes quotidianes d'una casa viscuda però sense gent, amb vestigis d'un passat pròxim. El recurs d'abandonar la literalitat de les imatges esdevé important per incidir en l'espectador/a quan realment no existeix cap rastre, ni una imatge, que provin que la persona ha desaparegut, més enllà del fet que no hi sigui. Un dels mèrits de la pel·lícula és precisament com filmar el buit quan el relat no és oficial ni reconegut per les autoritats.

Un altre relat no reconegut és el de la peça de videoart *Más muertas vivas que nunca* (2002), de Marta de Gonzalo y Publio Pérez Prieto. Les imatges d'arxiu de dones militants d'esquerra es creuen en el pla de l'acció principal, mentre una veu en of evoca poèticament el punt de vista en primera persona de les represaliades, mortes en la repressió. Una obra que pretén commemorar la matança de la Plaça de Toros de Badajoz del 1936, moment en què l'exèrcit franquista va prendre la ciutat i va assassinar, entre d'altres, les camperoles participants de les col·lectivititzacions de terra andalusa i extremenya. La primera persona interpel·la l'espectador/a perquè pugui reivindicar la injustícia d'aquells crims, que avui no han merescut el reconeixement institucional a les parets, encara existents, del lloc on van ocórrer.

Cinema contra el dret a oblidar

L'inexorable pas del temps fa que les noves generacions de cineastes es plantegin noves formes d'interrogar el passat recent dels seus països, en especial aquells que han estat marcats per dictadures. Un fenomen comú a països que han apostat per la restauració de la dignitat de les víctimes i l'aplicació de lleis de memòria democràtica, encara que sigui a pas lent. Sovint, per no haver viscut els fets en primera persona, els i les creadores no tenen la urgència del moment, i per tant, les seves pel·

lícules han adquirit també certa perspectiva històrica. No tenen el pes dramàtic ni visceral d'altres propostes. Això no impedeix que plantegin moltes preguntes, algunes de les quals queden sense resoldre.

En el seu darrer llargmetratge, *La idea de un lago* (2017), la cineasta suïssa-argentina Milagros Mumenthaler, pren un personatge femení en tres moments vitals diferenciats (infància, joventut i a punt de ser mare) marcat per la desaparició del pare en la dictadura argentina. Però ho fa des del retrat poètic i simbòlic de l'absència, suplerta amb altes dosis d'imaginació d'una protagonista que encara està assumint que s'ha quedat òrfena. En una entrevista a Eldiario.es (07/04/2017), li pregunten a la realitzadora: "¿Puede construir el derecho a la memoria un derecho al olvido, como han argumentado algunos filósofos? ¿Es pasar página un acto necesario también? Mumenthaler es tajante. "No creo que haya derecho al olvido. Solo la memoria es sanadora en una sociedad y hace que esta avance. No únicamente con la dictadura, hay muchos otros temas históricos que es necesario abordar. Sin duda, el de los pueblos originarios, que es la deuda pendiente del pueblo argentino. Y muchos otros. Cada país tiene los suyos, ¿no?".

Más muertas vivas que nunca (2002) és una reconstrucció personal de la memòria i el temps en tres moments temporals: l'acció, l'arxiu fotogràfic i el poema recitat.

Història i cinema de ficció

La protagonista de *La idea de un lago* (Milagros Mumenthaler, 2017), de gran, busca construir la memòria del pare amb una única fotografia digitalitzada que en conserva.

La construcció activa del sentit

El cinema que retrata períodes històrics a través de la ficció, com *La idea de un lago* (Milagros Mumenthaler, 2017), té una particularitat que la diferencia de la resta de gèneres: la càmera construeix un punt de vista propi des del qual organitzar un discurs i a través d'aquest, la interpretació històrica. És un concepte conegut com a doble representació, ja que el cinema ja és en si un artefacte artificial, en el sentit de no succeir sinó que és volgutament creat, al qual s'ha d'afegir el moment històric que vol retratar-se. Per això en les pel·lícules que ficcionalitzen escenaris històrics concrets la qüestió de la versemblança és fonamental. Com a espectadors i espectadores, no podem saber mai si les coses van ocórrer tal com ens ensenyen, però ens hi avoquem també per l'interès que ens suscita la qüestió, sabent que és una construcció; esdevenint així part activa en la producció de sentit històric de la pel·lícula.

A aquestes idees recollides al llibre *La representación cinematográfica de la historia* (J.E. Monterde et al., 2002) se li afegeix una altra de destacada sobre el poder del cinema històric: "sirve para que el espectador olvide la aparentemente insalvable separación entre pasado y presente, para ponerle entre una situación conflictiva frente a la seguridad de un pasado ya clausurado y superado, fosilizado en las páginas de los libros de Historia e inoperantes sobre la actualidad"². Un cinema que, en definitiva, permet no només l'aproximació a esdeveniments històrics ja ocorreguts sinó que, en portar-la al present, dota la història d'un sentit viu.

Produccions catalanes especialitzades

En les darreres dècades, la indústria audiovisual catalana ha explotat el gènere de les ficcions històriques. D'aquestes produccions, una bona part s'ha fet ressò d'episodis de la Guer-

Material didàctic elaborat per:

ra Civil Espanyola i la postguerra. Un dels títols més populars és *Pa Negre* (Agustí Villaronga, 2010), basada en la novel·la homònima d'Emili Teixidor. Es tracta d'una història narrada des del punt de vista de l'Andreu, un infant que viu directament els efectes de la cruesa dels conflictes bèl·lics. Ambientada en la postguerra rural, el cineasta es basa en la focalització interna per descobrir-nos trames i arguments que viu el protagonista. La tria del nen com a centre de la narració fa que moltes converses entre adults quedin fora de camp, de les quals un nen també n'estaria al marge. La càmera subjectiva, a l'altura del ulls del protagonista, és un altre recurs que dota de versemblança la història i la converteix, també, en un relat de creixement, amb totes les llums i ombres.

El realitzador de *Pa Negre* (2010) també ha fet, anys més tard, la versió filmada del llibre de Joan Sales *Incerta glòria*, conegut com la novel·la de la Guerra Civil. Villaronga crea una altra polida adaptació històrica que l'està con-

sagrant en el gènere, si és que aquest existeix, de cinema de guerra i postguerra.

Una altra relat explorat des dels reportatges, les investigacions i finalment, la ficció televisiva, és *La llum d'Elna* (Sílvia Quer, 2017), sobre la Maternitat d'Elna de la Catalunya Nord. Creada per l'enfermera Elizabeth Eindenbenz, l'espai serví de casa d'acollida per a dones republicanes embarassades que fugien d'Espanya o dels alemanys nazis. La versió televisada és una pel·lícula coral i eminentment femenina centrada en el moment que les autoritats de Vichy volen tancar la Maternitat. Com a les dues pel·lícules de Villaronga, a la de Sílvia Quer no hi falta el to de melodrama per mantenir la tensió, una estratègia habitual d'aquest tipus de produccions que, de rebot, s'ocupen de reinterpretar un dels episodis més tràgics del segle XX.

2. Monterde, José Enrique; Solà, Anna; Selva, Marta. *La representación cinematográfica de la historia*. Akal, Barcelona, 2002. P. 73.

Incerta Gloria (2017) va guanyar el Premi Gaudí a la Millor Protagonista Femenina per Núria Prims.

Proposta d'activitats

Abans del visionat:

- La transmissió oral ha estat dels principis de la humanitat una de les maneres més efectives de conservar la memòria col·lectiva. Que cada persona de la classe tingui uns dies per preparar individualment una presentació oral sobre algun fet relatiu a:

- el seu barri o poble
- la seva comunitat
- el seu veïnat
- la seva família

Es tracta de fer la classe partícip de la memòria col·lectiva d'una tradició, un anecdotari, uns costums, uns hàbits que l'alumne/a consideri rellevants, que parlin d'aquell grup de gent. Pot ser útil entrevistar persones adultes, com els i les àvies o els pares i mares, o familiars més grans per a una bona transmissió i recollida del coneixement. La presentació serà davant de l'aula.

Buscar en una hemeroteca la notícia de la condemna unànime del Franquisme al Congrés dels Diputats el 20 de novembre de l'any 2002. Quin és el simbolisme de realitzar aquest gest en aquesta data? A què es va comprometre el Partit Popular? S'ha portat a terme? Intentar esbrinar-ne els motius.

El 15 d'agost de 2012 els artistes Jorge Galindo i Santiago Sierra van fer una performance pels carrers de Madrid que després van registrar amb vídeo, disponible en línia a YouTube, amb el nom *Los Encargados*. Visionar-lo i fer recerca:

- A qui corresponen els retrats que passen els cotxes oficials? Per què ells?
- Per què recorren els principals carrers de la capital?
- Per què estan de cap per avall els retrats? I en blanc i negre?
- Quina és la voluntat dels artistes amb aquesta peça? Per què aquest títol?
- Quin és el pes i el simbolisme de la música?
- Per resoldre les preguntes, pot ser útil aprofundir en el període de la Transició Espanyola a la Democràcia.

Mauricio Gaborit, de la Universidad Centro Americana, a l'article *Recordar para vivir. El papel de la memoria histórica en la reparación del tejido social* (2007)³, afirma:

3. a Elisabet Almeda, *Cinquanta-una veus trenquen el silenci. Memòria i dictadura franquista*. Presentació d'un projecte compartit. Ed. UPF-Copalqui. Barcelona, 2008.

Material didàctic elaborat per:

“En apropiar-se d'aquell dolor, aquella història es converteix en dinàmica per a la reconstrucció del teixit social, més que per a la reconstrucció de vides individuals. Estem parlant d'un sentit de pertinença, d'un sentit de comunitat, d'un sentit de nació.”

- Què vol dir l'autor amb aquestes paraules? A quin dolor creieu que es pot voler referir? Pensar situacions o exemples on compartir el dolor pugui reconstruir el teixit social.
- Reflexionar sobre el sentit de pertinença o de comunitat: què fa sentir a algú ser d'un grup? Què fa sentir a algú ser fora d'un grup? Si s'aplica en el context d'un règim dictatorial, com varia la situació?

La fundació Right Livelihood Award concedeix uns premis coneguts com a premis Nobels alternatius i el 2002 va reconèixer a l'advocat Martín Almada pel seu coratge en la defensa dels drets humans i la recerca de justícia contra torturadors de la dictadura de Paraguai. Anar al web de la Fundació i investigar:

- Per què es premià a Martín Almada.
- Què són els Archivos del Terror i què va suposar el seu descobriment.
- Què era el Pla Cóndor i per a què es va idear.

Després del visionat:

- Dividir l'aula en grups de quatre persones i fer una recerca al Banc de la Memòria Democràtica (banc.memoria.gencat.cat) per familiaritzar-se amb l'eina: es poden fer propostes de recerca per lloc de residència, de naixement, per període, per temàtica, etc. Aprofitar per visionar algun dels vídeos de testimonis que alberga i posteriorment, reflexionar amb la resta de l'aula:
 - Coneixíeu el succés històric que explica la persona entrevistada? Sí és que sí, què en sabíeu?
 - Què més heu descobert, amb aquesta eina? Reflexionar sobre el poder de convocatòria de les xarxes socials en l'organització de manifestacions i convocatòries de sensibilització i denúncia.
 - Quines altres protestes o mobilitzacions són importants per vosaltres? Argumentar-ho.

Fotograma de *Las trece rosas*, d'Emilio Martínez-Lázaro (2007).

- Visionar la pel·lícula *Las trece rosas* (Emilio Martínez-Lázaro, 2007), sobre el fusilament franquista a 13 joves militants de les Juventudes Socialistas Unificadas, condemnades en un judici sumaríssim a porta tancada acabada la Guerra Civil. Llegir posteriorment l'article "Las 13 rosas en siete momentos documentales: el archivo de las víctimas" (12/02/2013) a <https://archivisticayarchivos.wordpress.com/2013/02/12/las-trece-rosas-en-siete-momentos-documentales-el-archivo-de-las-victimas/>, i redactar una reflexió sobre els vincles entre l'arxiu amb relació a la pel·lícula i al llibre que li donà origen.
- Llegir conjuntament l'article de Danilo Albin a Publico.es "Grabar en una cripta franquista es delito; rezarle a la dictadura no" (22/10/2018), disponible en línia al seu portal web: <https://www.publico.es/sociedad/memoria-historica-grabar-cripta-franquista-delito-rezarle-dictadura-no.html>
 - Què exposa la notícia? Per què és noticiable aquest fet?
 - Quin és el context de Navarra?
 - Investigar com ha prosseguit el judici als dos documentalistes.

Material didàctic elaborat per:

- Tant el curtmetratge *Animalització* (Zoraida Rosselló, 2015) com el fragment de *El silencio de otros* (Almudena Carracedo, Robert Bahar, 2018) fan al·lusió als monuments franquistes i a la càrrega simbòlica de no haver-los enretirat dels espais públics. Analitzar aquesta cita de Jacobo Sucari, a *Archivo, Memoria y productibilidad*:

“Si el monumento atina a la fijación de la historia, la imagen archivo, la imagen como fuente del relato de la historia, traiciona continuamente su supuesto “valor” como verificador de hechos pasados”.

- La cineasta Milagros Mumenthaler ha estrenat el llargmetratge *La idea de un lago* (2017), una pel·lícula que tracta, des de la perspectiva d'una nena, persones desaparegudes durant la dictadura argentina. Llegir l'entrevista que li dediquen a [eldiario.es](https://www.eldiario.es/cultura/cine/Milagros-Mumenthaler-Solo-memoria-sanadora_0_629937851.html) (07/04/2017), disponible en línia: https://www.eldiario.es/cultura/cine/Milagros-Mumenthaler-Solo-memoria-sanadora_0_629937851.html

–Investigar breument sobre la dictadura argentina per contextualitzar les paraules de la cineasta.

–Quin és el seu posicionament sobre la política de l'oblit? Com l'ha afectat a ella?

–Visionar el tràiler de *La idea de un lago* (2017) i llegir crítiques de la pel·lícula: quin és el posicionament ètic que en fa la cineasta?

–De quina manera el cinema argentí s'ha aproximat a la realitat de la dictadura, segons les pel·lícules que comenta? Es pot dividir l'aula en grups i que cada un faci una breu presentació amb el visionat del tràiler de les pel·lícules que s'esmenten, assenyalant la intencionalitat de cadascuna (*Calles de la memoria*, de Carmen Guarini (2012); *La historia oficial*, de Luis Puenzo (1985), *M*, de Nicolás Prividera (2007)).

Documentació relacionada

Filmografia d'interès

- *A SVS MVERTOS* (Clemente Bernad, Carolina Martínez 2019). Disponible en línia a Vimeo.
- *Los Encargados* (Jorge Galindo i Santiago Sierra, 2016). Disponible en línia a YouTube.
- *El laberinto del Fauno* (Guillermo del Toro, 2006).
- *La llum d'Elna* (Sílvia Quer, 2017).
- *Incerta Glòria* (Agustí Villaronga, 2017).
- *Pa negre* (Agustí Villaronga, 2010).
- *La lengua de las mariposas* (José Luis Cuerda, 1999).

Bibliografia i altres recursos emprats

- Armengou, Montse; Belis, Ricard. *Banc Audiovisual de la Memòria Democràtica*. Paidós Estudio, Barcelona, 1999.
- Baquero, Juan Miguel. *El país de la desmemoria. Del genocidio franquista al silencio interminable*. Roca, Barcelona, 2019.
- Monterde, José Enrique; Solà, Anna; Selva, Marta. *La representación cinematográfica de la historia*. Akal, Barcelona, 2002.

Recursos i enllaços d'interès

Banc de la Memòria Democràtica

<http://memoria.gencat.cat/ca/que-fem/banc-memoria-democratica/>

No oblidem. Fòrum per la Memòria Històrica i Democràtica a Cocentaina

<https://sites.google.com/view/frummhidcocentaina/no-oblidem>

Consorti Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre

<http://www.batallaebre.org/app/index.php?page=dossier>

Material didàctic elaborat per:

Glossari

Gènere cinematogràfic: Terme que classifica els films segons les seves característiques comunes, estètiques i temàtiques. Hi ha gèneres que el cinema ha heretat de la tradició literària o teatral; es parla d'una comèdia, d'un drama, d'un film d'aventures..., però n'hi ha que no es consoliden en el seu caràcter genèric diferenciat fins que el cinema se'ls fa seus: el thriller de gàngsters, el western, de tema bèl·lic, etc.

Patriarcat: Forma d'organització política, social, econòmica, ideològica i religiosa basada en la idea d'autoritat i superioritat del que és masculí sobre el que és femení, fonamentada en mites i que es reproduïx a través de la socialització de gènere.

Posada en escena: concepte d'origen teatral que prové del terme francès *mise-en-scène* (posar en escena una acció). En relació amb el cinema s'utilitza per expressar el control del director o directora sobre tot allò que apareix a la imatge, és a dir, descriu la forma i composició dels elements que apareixen en l'enquadrament. La posada en escena inclou tant aquells aspectes del cinema que coincideixen amb el teatre (decorats, il·luminació, vestuari, elecció, moviment i comportament dels personatges) com els aspectes més propis del cinema (moviments de càmera, escala i mida dels enquadraments, etc.).

Punt de vista: Expressió que té tres accepcions:

- **Punt de vista ideològic:** Expressa una opinió sobre alguna cosa.
- **Punt de vista visual:** Indica el lloc des d'on es veu el que mostra una imatge. S'identifica amb la mirada que ens dona a veure alguna cosa. En cinema hi ha dues fonts perceptives, una visual i una altra sonora. Per diferenciar-les s'utilitza el terme ocularització, que indica la relació entre el que mostra la càmera i el que veu un personatge. El terme auricularització s'aplica a la relació entre les informacions auditives i els personatges.
- **Punt de vista narratiu o focalització:** Expressió utilitzada en narratologia per indicar la manera d'organitzar el saber narratiu de la instància narradora. Poden produir-se tres modalitats. Focalització zero, quan la instància narradora és omniscient; focalització interna, quan el saber queda restringit al punt de vista d'un personatge, i focalització externa, quan el saber és menor que el dels personatges.

Dades de contacte

Si voleu aprofundir més en aquest o altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del cinema de la Filmoteca amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca de Catalunya

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

T 935 565 198

<https://filmoteca.cat/web/ca/article/filmoteca-les-escoles>

<https://filmotecaescoles.blog.gencat.cat>

Drac Màgic

drac@dracmagic.cat

T 93 216 00 04

www.dracmagic.cat